

Sammanfattning av föreläsningar i Henåns kulturhus den 21 feb 2013, ett arrangemang av Fredsrörelsen på Orust.

Föreläsare: Ola Friholt och Erni Friholt och kommenterad bildvisning av Inger Dejke och Anders Dejke.

Rubrik: **”Välkommen till Indien – om en kontinent av hopp och hopplöshet”.**

Ola inledde med att hävda att Indiens konstitution från 1950 och dagens Indien inte kan förstås utan en bakgrund. Han började med grundandet av det engelska ostindiska kompaniet år 1600, drygt hundra år efter portugisernas ankomst till Indiens västkust. I kamp med dem och bl a fransmännen fick kompaniet fotfäste i Madras på östkusten och i Calcutta och Bengalen. I Madras inrättades de förvaltande samhällsinstitutioner som finns än idag.

De muslimska mogulkejsarna härskade 1526-1748, alltmer överflyglade av det engelska handelskompaniet, från 1750-talet med hjälp av värvade indiska trupper. Efter upproret 1857 övertog engelska kronan kontrollen.

Plundringen startade när Robert Clive besekrat fransmän och indier 1757. Skatteuppbörden hade dittills skötts av indiska s k zemindarer, som skodde sig utöver de 25% de skulle driva in från årets skörd. Engelska administratörer tog hänsynslösa skatter, upp till 80% av skörden. Åkerjorden knöts till enskilda brukare i s k permanent settlements. Den kunde därefter säljas och lantbefolkningen proletariseras. Med de in drivna skatterna köptes indiska varor för export till engelska kunder. Detta har kallats ”investments in India”!

Plundring var godkänd av engelska kronan alltsedan 1500-talets kapning av spanska skepp med last av bl a silver från Sydamerika. För kompaniet var det därför fritt fram. Och hungersnöder blev vanliga, i synnerhet sedan det indiska jordbruket förvandlats till monokulturer av bomull och indigo och till matförsörjning för engelska armén och flottan.

Frihetskampen försvårades av den framkallade splittringen mellan muslimer och hinduer enligt metoden ”söndra och härska”. Detta ledde fram till landets delning i Indien och Pakistan vid självständigheten 1947, trots frihetsledaren Mahatma Gandhis ansträngningar att skapa enighet.

Konstitutionen 1950 innebar att kastväsendet teoretiskt avskaffades och att skogarna förstatligades. Trötta på utländskt inflytande förde regeringen en själv tillitspolitik. Men vid missväxten 1965-67 tvangs man köpa vete från USA. I avsaknad av utländsk valuta fick man betala i rupier som hölls disponibla i indiska banker. Västliga jordbruksföretag etablerade då den gröna revolutionen, d v s med patenterade utsäden som krävde konstgödning, pesticider och mycket vatten. Det ledde till en lånekarusell och katastrof för småbönder och arrendatorer.

På andra näringslivsområden rådde regeln att utländska intressen aldrig fick ha mer än 49 % av kapital och beslutsrätt. Men 1990 kom problem med statsbudgeten (liksom i Sverige och övriga Europa). Lån beviljades av Världsbanken på de vanliga villkoren, ESAP (Economic Structural Adjustment Programme), vilket innebär fri etableringsrätt, frihet att flytta kapital och vinster in och ut, skattefrihet, rätt att frysa lönerna och tvång att devalvera valutan. Alltså dåligt för Indien men bra för utländska kapitalister.

Under hungerkrisen 1967 hade ett bondeuppror startat i byn Naxalbari i Västbengalen. Det slogs ner men inspirerade andra. Då staten övertog skogarna 1950 blev ursprungsfolken

rättslösa. De levde av skogen och återfick sin rätt till det först 2006. På 70-talet kämpade en väpnad rörelse, JMM (Jharkhand Mukti Morcha), för att upprätta en egen delstat, Jharkhand, i södra Bihars högland Chotanagpur. År 2000 blev detta verklighet. En ny grannstat, Chattisgarh, upprättades på samma grund. Dagens fyra föreläsare har starka kontakter med en utvecklingsgrupp i Jharkhand, med namnet Jagriti Vihara, byggd på ickevåld, skolutbildning och mobilisering av kvinnor i självförsörjningsprojekt. (Om detta nedan.)

Olas tidsram medgav inte kommentarer om kastsystemet, som finns kvar, men var mindre betydelsefullt för hans ämnesval. Den moderna sektorn sysselsätter endast ca 7% av landets arbetsstyrka och utgör en egen stat bortom folkets möjligheter. Indisk utrikespolitik, militära kapacitet och dess data- och rymdteknologi måste också lämnas därhän.

Ett viktigt inslag för folket utgör dock de gerillarörelser som idag kämpar för ursprungsfolkens och de lågkastigas rättigheter i 22 av Indiens 28 delstater. Detta förtigs ännu av världens media. Kring Jagriti Vihara finns 4 gerillafraktioner. De största och äldsta är MCC och PW (Maoist Communist Centre och People's War Group). I grannstaten Chattisgarh är rörelsen enad och mycket stark, liksom i hela den skräda korridoren, från Jharkhand via Chattisgarh, Orissa, Maharashtra och Andhra Pradesh, men växer alltså i sju delstater till och i några storstäder. (Till anförandet läste Ola en egen dikt, "Kompani på marsch".)

*

Nej, börjar Erni sitt föredrag, hon kommer inte att prata om våldtäktsfallen, inte om att det fattas 100 miljoner kvinnor i Indien (mest på grund av att flickfoster aborteras), att nästan hälften av alla flickor gifts bort före 18-års åldern.

Det moderna Indiens hänsynslösa framfart och inriktning på konsumism och materialism (Shining India) borde tas upp, säger hon. Det som skiner på ytan drabbar de fattiga, och framförallt de fattiga kvinnorna i städerna. De invaggas i en illusion att innehavet av en mobiltelefon snart ska följas av ett anständigt betalt arbete, ett medelklassliv som de ser varenda dag medan de slavar och hunsas av den råa kapitalismen. Men hon väljer en annan inkörsport.

Och så bekantar vi oss med gudinnan Kali, och med några av kvinnorna hon träffat på olika platser i Indien. Som hon blivit förtjust i, imponerad av och hållit kontakt med genom åren. Några kloka, uthålliga kvinnor som har insett vikten av samhällsförändring. Några som vill mer än att göra egen karriär. Några som gör skillnad.

Från början fick hon en mycket positiv bild av kvinnorna i Indien, deras förmåga till organisering, deras styrka, deras uthållighet.

Fattigdomen var överväldigande och är så än, förtrycket mot både kvinnor och barn, våldet. MEN det fanns motbilder och det fanns motstånd. Och finns idag! En annan utgångspunkt!

Gudinnan Kali, partner till Shiva, en av de tre största gudarna i hinduismen, beskrivs ofta som både självständig och aggressiv, ja grym, samtidigt ömsint och kärleksfull. Och aldrig underordnad Shiva. Gudinnan Kali används av den indiska kvinnorörelsen som symbol för kvinnornas livskraft. Ett feministiskt bokförlag i New Delhi heter Kali for Women. De gav också länge ut en kalender med samma namn. I kvinnotidskriften Manushi (Vi människor) var hon väl förankrad, liksom Mahatma Gandhi! Redaktörerna, alla unga, välutbildade kvinnor, kallade honom den störste alla kategorier. Och det inte bara för att han så aktivt involverade kvinnorna i motståndskampen mot engelsmännen.

Gudinnan Kali och Mahatma Gandhi – vilket par!

Devaki Jain, nu 79, träffade hon i New Delhi 1983. Devaki förestod ISST, ett institut som ägnade sig åt social forskning och dess politiska tillämpning, men sysslade alltmer med kvinnoforskning när man insett att den officiella statistiken vad gäller kvinnor inte stämmer med verkligheten. Devaki reste runt i de 28 delstaterna och befattade sig med denna verklighet. Hon beskrev hur chockad hon blivit när hon insåg sanningen om arbetsförhållandena och kvinnornas låga status. Sedan valdes forskningsprojekt som kunde förse kvinnorörelsen med basinformation och med strategier för gemensamma aktioner. Fokus låg på de fattigaste kvinnorna och deras familjer.

Till FN:s första kvinnokonferens 1975 skrev Devaki boken *Indian Women*. Vid den tredje konferensen i Nairobi träffades de också. Då presenterade Devaki ett projekt kallat DAWN, alltså gryning (*Development Alternatives with Women for a New Era*). De var ett samarbete med flera kvinnor från Syd. Hon har besökt Friholtarna i Sverige och är still going strong.

I distriktet Almora i Himalaya ligger Kausani. Där finns **Radha Bhatt**, tidigare elev, sedan rektor för Lakshmi Ashram, en skola för flickor och kvinnor som drivs i Gandhis anda. Där ges lika mycket teoretisk som praktisk undervisning, med betoning på självtillit byggd på självförsörjning och verklig jämställdhet. Aktivt deltog Radha och skolan i Chipko-rörelsen, till försvar för bergens träd, som hotades av skövling. Den kampen blev framgångsrik. All kommersiell fällning förbjöds för 25 år framåt av Indiens regering.

Radha skickade med Erni ett manus på engelska till hennes självbiografi. Det blev översatt och fick namnet "Mana, en flicka från Himalaya". Även Radha kom till Stocken på Orust, och en oväntad träff blev det på FN:s fjärde kvinnokonferens i Bejing 1995. Radha är ordförande i Gandhi Peace Foundation och fick för några år sedan Indiens högsta utmärkelse för socialt arbete: Padma Shri. *Life goes on, and work...* skrev hon i julas. Även Radha är runt 79 år nu.

I delstaten Gujarat i staden Ahmedabad finns **Ela Bhatt** (inte släkt med Radha). Hon blev också mottagare av Padma Shri, och dessutom det alternativa Nobelpriset (*Right Livelihood Award*) i Stockholm. Långt tidigare träffade Erni henne när hon just bildat SEWA (*Self Employed Women's Association*) och organiserat gatuförsäljerskorna i en slags fackförening. Dessa kvinnor föreslog så småningom att de skulle starta en bank. "Ja, men ni är ju så fattiga", sa Ela. "Ja, men vi är många", svarade kvinnorna. Det blev deras slogan och ja, det blev en bank, SEWAs kooperativa bank, som också spreds till flera delstater. (Långt innan Mohammed Junus från Bangladesh fick Nobelpriset för sin skapelse *The Grameen Bank*).

Indirani, kallad Rani, arbetade på 70-talet i Svalornas kooperativ i Madras' (nuvarande Chennai) slumkvarter. Hon var en baddare på att designa batikbonader. Med alla övriga tecken och hinder som omger en slumminnevånare stack hon redan då ut med sin klokhet, sin kärlighet och värme. Hon gick senare med i den nybildade gruppen Sevapriya. Den hade bildats med hjälp och idéer av Balasubramaniam, kallad Balu och med ekonomiskt stöd från Sverige. Ett kvinnohus blev till, fristad och samlingsplats för de kärva kvinnorna i slummen. Rani blev en sammanhållande kraft. Den enda gång hon var i Sverige talade hon bl a på Kvinnofolkhögskolan i Göteborg om indiska kvinnors villkor, behov och vilja att inte bara kräva rätt för egen del utan att också bli en del av förändringen.

Devaki, Radha och Ela är välutbildade kvinnor, redaktionsgruppen kring **Manushi** likaså. De har alla valt sitt liv efter Gandhis idéer. De spelar en viktig roll i Indien. **Rani** då? Kan någonsin en organisering av förtryckta grupper och folk bli helt deras eget verk? Indien är fortfarande ett kastsamhälle och ett klassamhälle. Utbildning är A och O, men av vilken sort och för vem?

I delstaten Jharkhand ligger Jagriti Vihara. Grundaren av organisationen heter S.Upadhyay, kallad Jaya, en andlig broder till Balu från Chennai. Engagemang i de fattigas och förtrycktas liv drev också honom.

Om några av **adivasi-kvinnorna** i och runt Jagriti Vihara har Erni skrivit en liten bok: ”Vi ska vinna det här”. Som en röd tråd går längtan efter utbildning, efter kunskap.

Slutligen: De gerillarörelser Ola nämnde och Erni tar upp i sin bok sägs i grannstaten Chattisgarh bestå till 45 % av kvinnor. Kommer detta att medföra en återgång till den epok då gerillan i högre grad gav konkret hjälp till behövande och utsatta bybor?

*

Till vackra bilder talade Inger och Anders Dejke därefter om skolan, pedagogiken och byutvecklingsarbetet på Jagriti Vihara. Dess grundare Jaya Upadhyay (Jaya) drömde om en skola för fattiga barn, en skola med alternativ pedagogik. Han kom till en folkhögskola i Norge och lärde om Grundtvigs idéer. Han föreläste om Indien och fick vänner på norska och svenska folkhögskolor. De stödde hans idé om **en indisk byfolkshögskola** och hjälpte honom att köpa ett stycke jord år 1974 i Chotanagpurplatåns skogiga bergsområde. Namnet Jagriti Vihara betyder Uppvaknandets Kollektiv. Jaya inspirerades också av filosofen Krishnamurti, skalden Tagore, mystikern Aurobindo och befrielseledaren Mahatma Gandhi.

När Jaya och hans bror Hari talade om skola i byarna blev svaret först: ”Vi är för fattiga. Vi måste arbeta.” Ändå kom en skola igång för vuxna män och kvinnor, som studerade halva dagen och arbetade andra halvan med att mot betalning bygga det första skolhuset.

Undervisningen skedde då under ett banyanträd. På 70- och 80-talen lärde sig eleverna spinna enligt Ganhis tanke att alla bybor skulle försörja sig själva med att spinna, bygga vävstolar, väva, sy på maskin, sticka o s v. Man byggde vävsal, snickeri, verkstadsskola med svets och svarv och träning i att göra reparationer. Grönsaksodling, trädplantering och vegetarisk matlagning ingick också.

På 80-talet startades barnskolan i en byggnad ritad av Jaya som en välkomnande mamma. Där bodde 70 barn som gick 6 år i skola. Klassindelningen gick inte efter ålder utan efter förkunskaper. Äldre barn fick ta hand om yngre Sång, musik och dans var viktigt. Det ingick också att driva upp trädplantor, plantera, sköta och vattna. 20 000 plantor togs varje år hem till byarna. Skolbarnen som nu är vuxna och har familjer känner Jagriti Viharas värderingar, hyser förtroende och talar väl om Jagriti Vihara, numera ett centrum för byutveckling, där skolgång är nyckeln.

Efter denna period skulle fler barn få tillgång till skola. Regeringen är skyldig att hålla skolor och lärare. Jagriti Viharas ledare besökte familjer i byarna för att skapa intresse för skolgång. Man gjorde nya texter till kända melodier, som spelades på kassetband på bytorgen. Jagriti Vihara betalade löner till de lärare som inte fick lön av regeringen.

I byarna Dumaro och Nindra går nu alla barn i skola och regeringen betalar numera lärarna och skollunchen. I Dumaro är folk så medvetna att de själva betalar för hjälplärare – bybor som studerat. Jagriti Vihara anordnar fortbildning i centret för byskolornas lärare och har övertagit en högstadieskola med 600 elever i McCluskieganj, 3 km från centret. Efter tre år ger regeringen nu stöd till lärarlöner och underhåll. Och skolan har fått examensrätt. Skolan i Jagriti Vihara-centret har senare använts för kemi- och fysiklaborationer och har sponsrat kulturutflykter för högstadieelever.

För drygt tio år sedan inbjöds Jagriti Vihara att delta i ett regeringsinitiativ för att starta alfabetiseringskurser. Femtio flickor som aldrig fått gå i skola och i åldrarna 8 till 14 år placerades på Jagriti Vihara för en ettårskurs i första grunderna i läsa, skriva, räkna plus yoga

och bollspel. Eleverna bodde tillsammans i centret. Och nästa år placerades de i lämplig klass i skolan hemmavid.

Allt fungerade mycket bra Och regeringen ställde i utsikt ännu en årskurs med 200 flickor, som i februari 2006 väntade på att få börja. Men flickkursen placerades på annat håll. Det hade krävts mutor till tjänstemännen för att få kursen, men Jagriti Vihara ställer aldrig upp på korruption.

Men Jagriti Vihara ville driva en skola i egen regi. I första hand valdes flickor från fattiga familjer ut. Jagriti Viharas Vänner i Sverige bekostade en skola för femton flickor från april 2007, en kostnad på 70 000 kr för ett år. I fem år fanns en sådan ettårskurs i Jagriti Vihara. Flera av flickorna fortsatte sedan skolgången i hembyn. Men från 2013 avser regeringen att satsa på att alla barn ska gå i skola, detta med hjälp av lån från Världsbanken. Nya byskolor byggs, och i alla serveras skollunch. Detta lockar till att gå i skola. Men det finns för få utbildade lärare.

I tre år finansierade regeringen en volleybollskola på Jagriti Vihara, för 16 flickor och 16 pojkar . De gick i högstadiet i McCluskieganj, och bodde och tränade i centret. Volleyboll är stort i hela Indien. För volleybollspelare finns alla möjligheter. För ändamålet anlades två spelplaner vid skolbyggnaden. Ett särskilt ”köttkök” inrättades, skilt från det vanliga vegetariska, som annars gäller på Jagriti Vihara. Staten ansåg att volleybollspelare behöver mer proteiner. Men regeringens pengar kom alltid sex månader för sent. Leverantörerna tröttnade, och flickorna i köket fick inte sina löner. Det var annars fint för ungdomarna att bo och träna i centret, och att flickor fick del av detta. Men allt strul tvang Jagriti Vihara att säga upp samarbetet från 2013.

Man planerar nu en högstadieskola för flickor. Dess första årskurs (klass 8) skall starta i april 2013 med 25-30 flickor. De som bor långt bort ska bo i centret. Efter en kontroll om tre år kan regeringsstöd komma att ges. Mammor som själva en gång gått i barnskolan på Jagriti Vihara har bett om en sådan flickskola. Där ska finnas sång, musik, dans, drama och fysisk träning med volleyboll och yoga. Därtill kommer socialt arbete med praktik i byarna, slutade Inger sin berättelse, och Anders tog vid:

*

Tyngdpunkten för Jagriti Viharas arbete ligger ute i byarna. Det är framför allt tre områden man koncentrerar sig på:

1. **Skola.** Ser till att det finns inte bara en skolbyggnad i byn, utan också lärare och att skolan verkligen fungerar.

2. **Bevattning.** Undersöker var det är lämpligt att gräva en damm, hjälper bönderna med att införskaffa dieselpump och ledningar ut på åkrarna. Trycker på hos regeringen, som ska betala dessa projekt. Bevattningen möjliggör odling av grönsaker och sädeslag vilket gör att männen har jobb även efter rissäsongen. Annars är det vanligt, att de efter rissörden söker sig till närmsta storstad, får jobb där för att återvända till byn lagom till nästa rissäsong. Nu blir de kvar hos familjen hela året.

3. **Självhjälpsgrupper.** Uppmuntrar kvinnorna att bilda grupper för tillverkning av sådant som lämpar sig för den aktuella byn, tillverkning av tvål, av ljus, sömnad, vävning, keramik etc. Självhjälpsgruppen får eget bankkonto som kvinnorna har kontroll över. En by kan ha flera självhjälpsgrupper. För närvarande finns cirka 80 självhjälpsgrupper i byarna runt Jagriti Vihara.

Exempel 1. Dumaro

Byn Dumaro ligger ungefär 40 minuters promenad från Jagriti Vihara. Just när man lämnat JV passerar man stora fält där jorden exploateras för tegeltillverkning. På

kort sikt kan det ge arbetstillfällen och inkomster, men på lång sikt är det förödande, eftersom jorden utarmas och blir obrukbar, när tegelbruket söker sig till nya områden.

Dumaro är en mönsterby, där befolkningen grävt flera dammar och även vattenbrunnar. Nu grönskar det runt byn hela året. I byn sysslar man med vävning och keramik. Just nu håller man på att med gemensamma krafter anlägga en ”bygata”.

Exempel 2. Malhan

Malhan ligger nästan en och en halv mil från Jagriti Vihara. Ska man ta sig dit måste man som europé försäkra sig om att inte gerillan finns i området.

I Malhan ligger den stora dammen i utkanten av byn. Den är cirka 60 m i diameter och djupet är 5–7 m beroende på årstid. Vattenledningar och diken ser till att vattnet når fälten. Männen har här en självhjälpsgrupp kring odling. I byn finns en självhjälpsgrupp för kvinnor med sedvanlig ordförande, kassör och sekreterare i ledningen. Här tillverkar man tvål för försäljning på den lokala marknaden.

– Går försäljningen bra?

– Ja, alla familjer behöver tvål.

Gruppen besökte för något år sedan Jagriti Vihara till ett seminarium i marknadsföring. Det gäller ju att tvålarna ser attraktiva ut i konkurrensen med andra.

Malhans grannby har just tagit den grävda dammen i bruk, och förra året kunde man ta den första grönsaksskörden. Lyckan var stor, berättar Sushil från Jagriti Vihara, när bybefolkningen såg att deras möda gav resultat. Det fungerade!

Exempel 3. Konka

I byn Konka berättar den etablerade självhjälpsgruppen hur man tillverkar ljus. Det är lite si och så med strömförsörjningen i området, så varje hushåll måste ha tillgång till stearinljus. De är billigare än bränsle till fotogenlampor. Kvinnorna berättade att gruppen är så framgångsrik, att en andra grupp höll på att bildas. Även en tredje är på gång.

Marknaden

Den närmsta lokala marknaden ligger i Lapra, nära Jagriti Vihara. Vid en liten väg utanför marknadsområdet säljer män och kvinnor hemmagjord sprit i plastdunkar. Alkoholerna har blivit ett stort problem i och omkring byarna.

I marknaden säljer man grönsaker, rotfrukter och mycket annat. I ett hörn kan man finna Angelina från Konka. Hon säljer ljus för självhjälpsgruppens räkning. På ett annat ställe säljer folk från Dumaro keramikskålar inför Divali.